תלמוד ירושלמי · מפרשים · שערי תורת ארץ ישראל · סדר נזיקין

שערי תורת ארץ ישראל על תלמוד ירושלמי בבא מציעא

רבי זאב וולף רבינוביץ'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שערי תורת ארץ ישראל על תלמוד ירושלמי בבא מציעא

רבי זאב וולף רבינוביץ'

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שערי-תורת-ארץ-ישראל-על-תלמוד-ירושלמי-בבא-מציעא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ג 5
הלכה ד 5
הלכה ה 6
הלכה ו 6
הלכה ז 6
הלכה ח 7
פרק ב 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ג 7
הלכה ד 8
הלכה ה 8
הלכה ח 8
הלכה י 9
הלכה יא 9
פרק ג 9
הלכה א 9
הלכה ג 10
הלכה ה 10
הלכה ו 10
הלכה ז 11
הלכה ט 11
פרק ד 11
הלכה א 11
הלכה ב 11
הלכה ג 12
הלכה ה 13
פרק ה 13
הלכה א 13
הלכה ב 14
הלכה ג 14
הלכה ד 15
הלכה ה 15
הלכה ו 15
פרק ו 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ג 17
הלכה ד 17
הלכה ה 17
הלכה ו 18
פרק ז 18
הלכה א 18
הלכה ב 18
הלכה ד 18
הלכה ה 18
הלכה ז 19
פרק ח 19
הלכה א 19
הלכה ב 19
הלכה ג 19
הלכה ה 20
הלכה ו 20
הלכה ח 20
פרק ט 20
הלכה א 20
הלכה ד 20
הלכה ה 20
הלכה ז 20

הלכה ח 20
הלכה י 21
הלכה יא 21
הלכה יג 21
פרק י 22
הלכה א 22
הלכה ג 22
הלכה ד 23
הלכה ה 23

פרק א

הלכה א

א"ר לא משנים אוחזין בטלית דר' חייה רובה כו'. — צ"ל: משנים אוחזין בטלית למד ר' חייה רובה מכיון שתפוש בחצייה לא כמי שמביא עדים כו' הדא דמייא לה א"ר יוחנן אם מזו שבועת תקנה היא (דברי ר' יוחנן אלו נמצאין למטה, ע"ש) רבה בר ממל כו' סליקו להן דרב ביניי (פי' שם חכם וע' מ"ש בכתובות פ"א ה"י, עמ' 378) ואמרו ליה אין מוסרין שבועה לחשוד (פי' ומאחר שהוחזק כפרן אין מוסרין לו שבועה וכר' יוחנן, וביאור הפ"מ רחוק).

ר' חונא אמר שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות משוה פרוטה כו'. — צ"ל: ואין לי בה פחות מחצייה תני שנים שהיו תופסין בשטר כו' (ומה שבינתיים מיותר כאן ושייך למעלה).

זה אומר חצייה שלי וזה אומר שלישה שלי כו'. — צ"ל: זה אומר כולה שלי וזה אומר שלישה שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות מחמשה חלקים והאומר שלישה שלי ישבע שאין לו בה פחות משתות כללו של דבר אינו נשבע אלא על חצי שתובעו (וכ"ה בתוספתא פ"א).

הלכה ב

בחמור ובמשאוי שלשתן שוין. — פי' דה"ל כאחד רוכב ושנים מנהיגין ויחלוקו מאחר שהחמור והמשאוי הן בחזקתן משא"כ לקמן פ"ג מ"ה דהתם המעות הן אצל שליש (וע' בבלי ג' א' שחילקו באופן אחר) ומ"מ הוא שלא כפרש"י בקידושין ס"ה ב' שכתב דהחמור והמשאוי יהיו מונחין עד שיבא אליהו.

הלכה ג

אילו אמר זכה לי זכה הוי לית ש"מ כלום. — חסר כאן וכצ"ל: אילו אמר זכה לי זכה אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה לא אמר כלום הא עד שלא נתנה לו אפי' אמר זכה לי לא זכה (ונשמט מן "זכה" עד "זכה") הוי לית ש"מ כלום.

הלכה ד

חזקיה אמר בשכר הלבלר היא מתניתא. — ע' מ"ש ביאור זה בגיטין פ"ח ה"ג (עמ' 423), ופירוש הפ"מ כאן דחוק.

א"ר בא בר מינא קשיא לן הויתא חזר ותייתר ממציאתו. — צ"ל: קשיא לן הויתא ותייתר ממציאתו (פי' שהוקשה לו על רב דמאחר שלא ידעתי ממציאה זו הרי היתה מותרת לאריסי, ומלת "חזר" נכפלה בטעות).

הלכה ה

א"ר לא דמר ר"ש אכן כו'. — צ"ל: א"ר לא (פי' הוא ר' אילא) לא דמר ריש לקיש אכן כו'.
התיבון בעדים לא אסרו זה אלא מפני זה. — צ"ל: התיבון הרי שמצאה בעדים לא אמרו זה אלא מפני זה.

הלכה ו

הכא את מר גובה (פי' בכותב דאיקני שאינו גובה ממשועבדים מ"מ הוא גובה מבני חורין) והכא את מר אינו גובה (פי' באין בו אחריות לר"מ דאינו גובה אפי' מבני חורין) לא דמי מי ששיעבד מקצת כו' (פי' בכותב דאיקני היינו בשכתב לו אחריות מה שיש לו עתה ומה שיקנה להבא ואף שאינו גובה ממה שיקנה וישעבד להבא מ"מ הוא גובה ממה שהיה לו קודם שלוה ושיעבד אחר שלוה) כל עיקר (ופי' הפ"מ בסוגיא זו וביאור שלו על "דאיקני" אינו מחוור ודחוק מאד ואינו כסגנון הירושלמי וכבר רמזנו ע"ז בב"ק ר"פ עשירי).
א"ר לעזר שאני אומר כתב ללוות ולא לוה. — פי' לכך סבר ר"מ ביש בהן אחריות לא יחזיר, אבל אם ידוע שלוה מחזיר ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא וכ"ה בבבלי י"ג ב'.
ותלתיהון מיתברו וחכמים כו'. — צ"ל: ותלתיהון מיתברו (פי' שתברא על שלשתן) אם אין בהן אחריות נכסים יחזיר מפני שאין ב"ד נפרעין מהן דר"מ מפני שאין ב"ד נפרעין מהן אבל אם ב"ד נפרעין מהן לא יחזיר (פי' אף שנודע שלוה דחיישינן לפרעון ולקנוניא) וחכמים אומרים כו'.

הלכה ז

תני מצא גיטין וכתובות כו'. —צ"ל: מצא גט וכתובה (פי' שתיהן כאחת) ה"ז יחזיר לאשה כתובה היא חזקה (פי' אף לגט שאם הגט נפל מהאיש עד שלא נתנו לה, כתובה מה בעיא אצלו כיון שעדיין לא גירשה).
שטר שלוה בו ופרעו לא יחזור ויגבה בו כו'. — צ"ל: לא יחזור וילוה בו כו' ר' יסא בשם ר' יוחנן ואפי' לבו ביום (פי' אפי' אם ירצה לחזור וללוות בו אחר שפרעו באותו יום שפרע אסור, וע' בבלי י"ז ב' דאוסר אפי' אם לוה ופרע באותו יום שלוה אינו יכול לחזור וללוות בו ביום) כו' הכא את מר אפי' לבו ביום (פי' וש"מ שאדם עשוי לפרוע ולחזור וללוות באותו יום) והכא את מר (לעיל סוה"ו) אם זמנו יוצא לבו ביום יחזיר (פי' שאין

אדם עשוי ללוות ולפרוע בו ביום) א"ל אדם מצוי לפרוע וללות לבו ביום ואין אדם עשוי ללות ולפרוע לבו ביום.

הוא הזמן והן העדים כו'. —פי' שאם קרה הדבר שבאותו יום שלוה פרע למה לא יחזור וילוה בו באותו יום.

הלכה ח

אם היה אישר הדיינין ה"ז יחזיר כו'. —פי' במצא גיטי נשים ושיחרורי עבדים כו' דמשנה ז'.

לעולם אין סימפון כשר עד שיצא מתחת ידי המלוה בכתב ידי הלוה והתנינן כו'. — באו"ז סוף פרק זה העתיק "לעולם אין סימפון כשר עד שיצא פתחת ידי הלוה או ידי שלוחו והתנינן כו'" וכתב על זה המגיה שם "שכן היתה גירסת ברצלוני ובה"ת והטור ובחנם תמה עליהם בש"ך ח"מ סש"ה אות נ"ב", אבל לדעתי ברור שיש באו"ז שם השמטת סופר והעיקר כמו שהעתיק האו"ז עצמו בסנהדרין סימן ע"א "עד שיצא מתחת ידי המלוה בכתב ידי לוה או בשלוחו והתנינן" כו', וזה נעלם מהמגיה בב"מ שם.

פרק ב

הלכה א

יצא ייאוש בעלים שאבוד ממנו ומכל אדם. — פי' ר' שמעון בן יהוצדק אמר דבריו על אבידה ששטפה נהר כדאיתא בבבלי כ"ב ב' ומזה יש ללמוד לכל אבידה שנתייאשו הבעלים ממנה.

הלכה ב

תני במשוקע בו הכא את מר כו'. — צ"ל: תני במשוקע בו אית תניי תני אפי' נתן על פיו (תוספתא רפ"ב) הכא את מר כו' דרך הינוח ברשות היחיד ואילו ברה"ר בנתון בו דרך הינוח כו'.

דו בעי מיפתרינה כהדא דרשב"א דמתניתא. — פי' כדתני בתוספתא רפ"ב בשם רשב"א המוצא בפלטיא הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן.

הלכה ג

של ג' מלכים ועשויין שלשה גודלין כר' – צ"ל: של ג' מלכים ואין עשויין גודלין או אפי' כו' ועשויין גודלין א"ר יוחנן אין הוה כגון אהן צובר (ע' מ"ש בפיאה פ"ב ה"א, עמ' 24) חייב להכריז (ובבבלי כ"ה א' א"ר יוחנן דאפי' של מלך אחד חייב להכריז ור' ירמיה בעי כחצובא מהו) ואין הוה כגון אהן קרפיפא של ג' בני אדם (ע' בבלי כ"ו א') מכיון דלא

ידע כו' (פי' שיש בו סימן וכיון שמונח בקרפיף של ג' בני אדם אף שהחפץ של אחד מהן כולן מכירין בסימנין).

בר נש הוה מהלך חורי ר' חלפתא נפל כו'. —צ"ל: הוה מהלך חורי שיירתא נפל כו' מכיון דלא ידע (פי' כמו שבקרפיף כולן יודעין הסימנין ה"נ כולן אינן יודעין סימנין).

הלכה ד

ר' בא בר זבדא אשכח כו' אזל שאל לרב כו'. — צ"ל: אזל שאל בי מדרשא (כן העתיק ברא"ש פ"ב, ובתוספות דף כ"ה ב' ד"ה "ואם" העתיקו "אתא ושאיל בבי רב", וכגירסת רא"ש עיקר כי כן מצוי בירושלמי בסגנון כזה אבל גירסא שלפנינו מוטעית וכבר הניח זה בצ"ע בסה"ד ערך ר' אבא בר זבדא כי מפורש בשבת פ"א דף ג' ע"א וכן בסופ"ה שם דר' אבא בד זבדא לא הכיר את רב מעולם) אמרו ליה לא עבדת טבות אמר להון חזריה אמרו ליה לא כו' (וכעין זה בתוספות ורא"ש שם ע"ש).

[השלמות: **אבל לא צינים**. ע' מ"ש המפרש כאן וע' פ"מ שפירש עצים הבאים מסינא וזה רחוק, ולנו נראה שהוא כמו ציני הר הברזל" (משנה סוכה רפ"ג).]

היה משכירו לאחרים אפי' מצא בתוך הבית הרי אלו שלו א"ר ירמיה כו'. — צ"ל: הרי אלו שלו אית תניי תני חייב להכריז א"ר ירמיה כו'.

הלכה ה

כיני מתניתא ע"ג כסא שלו ע"ג תיבה שלו. — פי' דלאו דוקא מצא בחנות ולפני השלחני הרי אלו שלו אלא אפי' מצא ע"ג כסא שבחנות וע"ג תיבה שאצל השלחני הרי אלו שלו וע' בבלי כ"ו ב'.

אבא הושעיה איש טורייא אמר אהן להן כו'. — ה' רמד"ל בהגהותיו על הירושלמי כתב דצ"ל: אבא הושעיה איש טורייא הוה קצר אעלת מלכתא מסחא גו מגירא דמיא ואובדת בינלרין (ע' ערוך ע' בלנרי וע' בלר) דידה ואשכחיה מי נפקא אושטיה לה אמרה אהן להן לי אהן מהו חשיב עלי אית כו' (ואולי מצא כן באיזה נוסח כ"י, וע' פ"מ שכתב שכן יש במדר"ש, אבל לא מצאנו כן במדרשים הנדפסים).

[השלמות: **אלא מיחמי פרוכסין דידכון כו'**. — ע' ע"ז פ"א סוה"ד [ל"ט ע"ד].]

הלכה ח

הכל מודין שאם היה צרור מעות לא יגע בהן. — פי' שלא התיר ר' טרפון אלא במציאה שצריך לטרוח בה והוא טרח בה כדין ואח"כ מכרה, אבל המוצא צרור מעות שאין לו בהן שום טורח אף ר' טרפון מודה שאסור להשתמש בהן וע' בבלי כ"ט ב'.

שבק סנדלוי ואזלין. — ע' מ"ש במגילה פ"ד ה"ט (עמ' 315).

הלכה י

הקם תקים זו טעינה רשב"י אומר כו'. — צ"ל: הקם תקים עמו זו טעינה מכאן היה ר"ש בן יוחי אומר כשם שפריקה מה"ת (כ"ה במכילתא פ' משפטים לפי גירסת הגר"א שם) כו' חמור של ישראל ומשאוי של גוי ד"ה פורק וטוען (פי' דלר"ש דסבר פריקה וטעינה מן התורה הטעם הוא משום צערו של בעל הבהמה וצער בעלי חיים לית ליה, אבל חכמים דסברי דפריקה בלבד מה"ת הטעם הוא משום צער בע"ח אבל טעינה אינה אלא מדרבנן משום צער בעל הבהמה, וע' בבלי ל"ג ב' שדרך האדם להלוך עם חמורו ולפיכך ישראל ההולך עם חמורו והמשאוי של גוי פורק וטוען לר"ש מן התורה משום צער בעל החמור ולחכמים פורק מה"ת משום צער בע"ח וטוען מדרבנן משום צער בעל החמור) חמור של גוי ומשאוי של ישראל כדברי חכמים פורק (פי' משום צער בע"ח) ולא טוען (פי' אפי' מדרבנן דסתם חמור של גוי בעליו אצלו ולא ישראל כמו שנתבאר) כדברי ר"ש לא פורק ולא טוען (פי' דצער לישראל אין כאן וצער בע"ח לית ליה).

הלכה יא

ר' יוחנן בעה מיעבד דרבה ומוקריתיה ולא ידעין כו'. — צ"ל: מיעבד דרבה ומוקריתיה ר' חנינא הוה מיסתמיך בר' חייא בר ווא בציפורי כו' מדרשא דר' בנייה וכל עמא כו' בחיים בכל אגדתא פשטית (כ"ה בהוריות פ"ג ה"ד) כו' כל תלמוד ותלמוד (פי' לאו דוקא רוב תלמודו בהלכה אלא אפי' רוב תלמוד באגדה ה"ז נקרא רבו).

פרק ג

הלכה א

רבי עאל לפירקא דר' יודן. — צ"ל: רבי יוסי (והיה בר"ת "רב"י" ונשמטו הקוים והיה "רבי") עאל לפירקיה דר' יודן (פי' ושניהם אמוראים ע' מ"ש בשבת פ"ב דף ה' ע"א, עמ' 156).

ר' נסא מוסיף בשם ר' יוסי בן חנינה. — צ"ל: ר' נסא מוסיף אף ריב"ח (פי' עם ר' יוחנן ור' לעזר, ופי' הפ"מ תמוה ע"ש).

וחזר ואמר משלם אני חוששין (הרי"ף סופ"ז דשבועות פי' שאינו יכול לחזור בו, אבל להרא"ש שם וכן באו"ז ב"מ סימן ג' בשם ראבי"ה אינו אלא לענין שאינו מקנה לו כפילו בלבד) א"ר יוסי (פי' אמורא כ"ש לעיל ודלא כאו"ז שם שהיה סובר שהוא ר' יוסי התנא) כו'.

היו לו עדים שנגנבה בפשיעה הרי הוא בכלל ישלם ואחר כך כו'. — צ"ל: הרי הוא בכלל שילם (כמו שהוא בנימוקי יוסף על משנה זו וביאורו שהוא מקנה לו כפילו) היה שומר שמסר לשומר ונגנבו או שאבדו אצל השני ושילם (ונשמט מן "שילם" עד "ושילם") ואח"כ נמצאת הגניבה כו'.

הלכה ג

ר' אבהו בשם ר' יוחנן כאן בעוררין כו'. —חסר כאן וכצ"ל: א"ר יוסי מתניתא כר"ע ודלא כר"ט דתנינן תמן (יבמות פט"ו מ"י) גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל כל או"א מהן אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהן ומסתלק דברי ר' טרפון ר"ע אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכאו"א ר' אבהו בשם ר' יוחנן ד"ה היא כאן בעוררין כו' תמן אמרין בשם רב כאן בנשבע תמן בשלא נשבע ר' ירמיה בעי אם בשנשבע היה לו לשתוק ר' ירמיה סבר מימר היה לו לשתוק ולא להודות ר' יוסי סבר מימר היה לו לשתוק ולא לישבע כו' (וביאור זה כתבתי ביבמות פט"ו ה"ח [עמ' 361], ופי' הפ"מ כאן תמוה שפירש "ר' יוסי סבר מימר דהכי מפרשינן כוונת ר' ירמיה" דלמה לא האמין לר' ירמיה).

א"ר אילא אוף אנן תנינא כו'. — צ"ל: א"ר אילא הכל מודין בפקדון דשתק מתגר מן הדא שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו ודמשתעי מפסד מן הכא או אביו של אחד מהן הפקיד אצלי מנה ואינו יודע אי זה הוא.

הלכה ה

א"ר יוחנן אובדות הן כו'. — חסר וכצ"ל: א"ר יוחנן בן נורי וכי מה איכפת להן כו' (ופיסקא היא מן המשנה) אמרו לו לר' יוחנן בן נורי אובדות הן מתפזרות הן (וע' בבלי מ' א' ותוספתא פ"ג).

הלכה ו

לא כן א"ר לעזר כו' (פי' ולמה פטור אם טלטלה לצורכו משהניחה אם לא ייחדו לה בעלים מקום, ודברי ר' לעזר "למה הדבר דומה" נראה שנאמרו על מה ששנינו בב"ק פ"י מ"ט וכרשב"ל בה"ט שם ע"ש ועל ביאור הפ"מ כאן וכן עוד בהרבה מקומות אנו קוראים "ברבי עד מתי אתה מעקם עלינו את הכתובים") שנייה היא שיש רשות עליה (פי' מאחר שלא ייחדו לה הבעלים מקום יש לשומר רשות לטלטלה ממקומה למקום אחר).

לעזר אית אמר שיש רשות לשומר עליה כו'. — צ"ל: אית מאן דאמר שאין רשות לשומר עליה מהו משהניחה לצורכו חייב לצורכה פטור בשהניחה באותו מקום שייחדו לה

הבעלים (פי' שהחזירה לאותו מקום) אבל במקום אחר בין לצורכו בין לצורכה חייב (פי' שאין השומר רשאי לטלטלה מאותו מקום שייחדו לה הבעלים אפי' לצורכה) אית מאן דאמר שיש רשות לשומר עליה (פי' לטלטלה מאותו מקום שייחדו לה הבעלים למקום אחר לצורכה) לא שנייא כו'.

הלכה ז

דיהב לחבריה פליטורין. — אולי צ"ל "פליטריכון", והוא מין עשב המצוי הרבה ובזול (ע' שבת פי"ד ה"ג ובערוך ע' פטנג), ומשום שהוא מצוי ונפחו גדול וא"א לצור אותו בסדין דרך ליתן אותו לקטנים.

שאני אומר לא על דעת פליטורין בשוק. — צ"ל: שאני אומר לא עלה על דעתו מטעון פליטורין בשוק (כן הגיה הרמד"ל זצ"ל).

אבל אם יש עדים כל עמא מודיי על הדא דר"ע. — צ"ל: על הדא דב"ה (וענין "יש עדים" שיודעין כמה היה שוה בשעה ששלח בו י"ד).

הלכה ט

[השלמות: **אפי' ב"ה חלוקין עליו**. משמע דאפי' בשאר מקומות דר"ע חולק על ב"ה הלכה כר' עקיבא.]

אין לי אלא הוא כו'. — צ"ל: יכול אין לי אלא הוא אמר לעבדו ולשלוחו מניין ת"ל על כל דבר פשע (וכעין זה בשבועות פ"ח ה"א).

פרק ד

הלכה א

קרט בקרט שרי (פי' "קרט" ביונית רביע והוא דינר כסף שהוא רובע סלע וכן מוכח בשקלים פ"ב ה"ד) לקן בלקן אסור (אפשר דלקן הוא כמו "נסכא" בבבלי והן חתיכות של כסף שאין עליהן צורה).

אברוקלון באמבירוקלון. — פי' בערוך ע' אנבאות "אמבורוקלין" בלשון יונית כריכות של יריעות, והוא מפירוש ר"ח מובא בשמ"ק כאן, ומשם במראה הפנים ע"ש.

סלקון גבי ר' יוסי לגדפה. — צ"ל: סלקון לגבי ר' יוסי למילפה (וכעין זה בקידושין פ"א ה"ו) אמרין כו' אוף הכא בעל הפרה צריך להביא ראייה.

הלכה ב

מבתר כן אין חזר ביה לא חזר ביה הדא דתימר בעני כו'. — צ"ל: אין חזר ביה חזר ביה הדא דתימר בעשיר אבל בעני נעשה נדר (כן העתיק באו"ז הלכות צדקה סימן ז'

וב"י ח"מ סימן רס"ג סעיף ב', אבל מתשובת מהר"ם שהביא במרדכי מגילה פ"ב משמע שהיה לפניו כנוסח שלפנינו בירושלמי וע' בשו"ת מהר"ם בר"ב ד' לבוב סימן קנ"ב).

ר' יצחק מקשי מה נן קיימין אם בשקנו כו'. — פי' נסתפק לו בדעת ר' אבהו אם הוא סובר דמעות קונות מה"ת וכשאמר לו נשרפו חטיך בעלייה אינו צריך להשיב המעות או שצריך להשיב המעות אלא שמאמינין לו ואינו צריך שבועה שנשרפו.

בר נש דיהיב לחבריה עשרה דינרין א"ל אית לי גבך מאה דינרין מהדין ביתא כו'. — צ"ל: אית לי גבך מאה גרבין (פי' חביות של יין) מהדין ביתא (פי' ובבית זה היו הרבה חביות של יין) שרי (פי' ואין בזה משום רבית דאוזולי אוזיל גביה) כו' בית אינו מצוי ליפול (פי' והוא מוכר לו חביות המצויות אצלו ואפי' אם התחייב ליתן לו מאה חביות אלו לאחר זמן אין בזה משום רבית) כרם מצוי הוא לישרוף (פי' שמצוי שדפון בגפנים ומעט יאסוף והוא נותן לו בזול משום שהקדים לו המעות אע"פ שהיין יהיה ביוקר ולא יהא מצוי אצלו. וראיתי בעיטור ח"א מאמר קנין שהעתיק "בית אינו מצוי לישרף כרם מצוי לישרף" ובהגהות מרדכי כאן סימן תמ"ט העתיק בשם העיטור "בית אינו מצוי ליפול כרם מצוי לישרף" וגירסא משובשת היא וע' רמב"ם פ"ו ה"ז ממלוה).

ותייא כהן תנייא דתני הנושא והנותן בדברים אין מוסרין אותו למי שפרע. — צ"ל: הנושא והנותן בדברים מוסרין אותו למי שפרע (פי' דיש בזה מחלוקת ולמטה ה"ג תני דאין מוסרין אותו למי שפרע אבל רשב"ל דסבר משיכה קונה מה"ת א"כ למה בנתן לו מעות וחזר בו מוסרין אותו למי שפרע והרי אין מעות קונות אף מדדבנן וע"כ דמשום דברים בלבד מוסרין אותו למי שפרע).

הלכה ג

רב אמר שיעור הוא. — פי' שאם עלתה האונאה ארבע כסף כמו ששנינו שהוא שיעור אונאה חייב להחזיר אבל אם האונאה פחות משיעור זה אינו חייב להחזיר, ונראה דהיינו נמי דאיתא בבבלי נ"ה א' "אין אונאה לפרוטות" פי' עד ד' כסף כשיעור המשנה, והמפרשים נחלקו בזה דרש"י כתב דיש אונאה באיסר והרא"ש כתב מעה והרמב"ם בפי"ב ה"ד ממכירה כתב יותר מפרוטה משהו.

ר' יוחנן אמר לית הוא שיעורא רב אמר כו'. —יש להפך ולתקן הגירסא וכצ"ל: ר' יוחנן אמר לית הוא שיעורא (פי' שד' כסף שבמשנתנו אינו אלא משל לשתות אבל לאו דוקא אלא אפי' פרוטה אם היא שתות יש בה אונאה וכדתני לוי) תני לוי האונאה פרוטה וההודאה פרוטה (וכ"ה בבבלי נ"ה א') רב אמר כל הנושא ונותן במנת שאין לו אונאה יש לו אונאה (ע' בבלי נ"א א') הונאה עצמה מהו תני נקנה המקח חוזר לו הונייתו דברי

ר' יהודה הנשיא ר' נתן אומר רצה מבטל מקחו (וע' בבלי ג' ב' ונ"א א' דמפיך דרבי לר' נתן ודר' נתן לרבי, ותוספתא פ"ג מסייעא לבבלי).

היא הונייתו ומצטרפין עד שתות. — צ"ל: היא והונייתו מצטרפין לשתות.

מכר לו שוה חמשה בששה לא הספיק כו'. — ע' באו"ז ב"ב סימן ס"ג שהעתיק "מכר לו שוה שש בחמש לא הספיק לישא וליתן עד שהוקיר משבע", ובספר מאה שערים לבעל העיטור ב"ב מ"א א' העתיק: "מכר לו שוה חמשה בששה לא הספיק כו' עד שהוקיר ונעשה מטבע" ושתי הגירסאות משובשות.

כך בטל מזה תמן תנינן ארבע מדות כו'. — צ"ל: כך בטל מזה מתניתא פליגא על ר' יוחנן דתנינן תמן ארבע מדות כו' ותימא (פי' הא דא"ר יוחנן דשניהן יכולין לחזור בהן) כהן תנא כו'.

הלכה ה

חזקיה אמר לצורפה בירושלים כו'. — צ"ל: חזקיה אמר בא לצורפה (פי' שרצה להחליף פרוטות של מע"ש בסלע כסף ע' מע"ש פ"ד מ"ב) בגבולין מצרפה ביפה בא לחללה בירושלים מחללה ברעה (פי' כאילו היא רעה שנוטל פרוטות פחות מביפה).

ותנינן ה' חומשין הן ולא תנינן עד שיהא בחומשו ש"פ. — צ"ל: ותנינן ה' פרוטות הן ולא תנינן כו'.

[השלמות: **נותנה למעשר שני כו' יעקב בר זבדי כו'**. צ"ל: היו יעקב בר זבדי ר' יוחנן בשם ר' סמיי (וכעין זה במע"ש פ"ד ה"ב [נ"ד רע"ד], כי א"א שר' יוחנן יאמר בשם ר' סימון; וע"ע מעשרות פ"א ה"א [מ"ח רע"ד] ר' יוחנן בשם ר' סיסיי, צ"ל ג"כ ר' סימיי כ"כ בדורות הראשונים ח"ב עמוד 56).]

פרק ה

הלכה א

מודי ר' יוחנן שאין שטר זוקק לחבירו מודי ר' יוחנן שאם היה כו'. — יש להפך הגירסא וכצ"ל: מודי ר' יוחנן שאם היה השטר קיים דמנכין ליה (פי' שאם היה לו שטר הכולל קרן ורבית אינו משלם אלא קרן) מודי ר' יוחנן שאין שטר זוקק לחבירו (פי' שאם היו לו ב' שטרות הכוללין קרן רבית וכבר נפרע אחד מהן קרן ורבית ובא להיפרע מן השני ה"ז מנכה לו את הרבית משטר אחרון אבל אינו יכול לנכות ממנו את הרבית משטר ראשן שכבר פרע וע' בבלי ס"ז א').

[השלמות: **אם מזו אין אנו מניחין כו'**. — כעין זה בב"ב פ"ג סה"ג [י"ד ע"א].]

אשרוניה גו ביתיה א"ל הב לי אגר ביתי כו'. — ע' ר"נ נדרים ל"ג ב' שהעתיק: אשרונה גו ביתיה א"ל הב לי דינריי א"ל הב לי אגר ביתי אתא עובדא קומי ר' אבא בר זבינא ומוריקו ליה מה דהוה חמי למשרייה (ובשינוי מעט בחדושי רשב"א שם וברא"ש בפרקין סימן ט"ז).

תן לי סלע אחד א"ל אין לי אלא כור. — צ"ל: תן לי מנה אחד ואני אפרנסנה א"ל אין לי אלא כור אחד חטין במנה א"ל טול לך כו' (וע' בבלי ס"ב ב').

לית את צריך והב אגר כלים או אגר הכתפין אקולי כו'. — צ"ל: לית את צריך דהב (פי' ללוות ממני) אגר כלים (פי' שכר כלים שלי) או אגר כתפין אזבין וסב דינרין מותר ר' לא אמר בנותן לו שכר רגלו (פי' שהמלוה משלם ללוה שכר טרחו דאל"כ ה"ל רבית).

ר"ז אמר נעשה כמשכיר לו דירה ביוקר. — פי' לכך מרבין על השכר במשנה ג', ודלא כפ"מ שמשך זה למעלה.

הלכה ב

שכשתמכרנה לא תמכרנה אלא לי שכל זמן כו'. — צ"ל: אלא לי מותר שכל זמן שאני רוצה נותן דמיה ונוטלה אסור היה חייב כו' (וע' בבלי ס"ה ב').

מ"ד ה"ז כמין רבית ואינה רבית ר"מ כו'. — צ"ל: מ"ד ה"ז כמין רבית ואינה רבית ר' יהודה מ"ד ה"ז רבית אלא שהתורה התירה ר"מ (וכ"ה בערכין ל"א א') א"ר אידי כו' קומי ר' אמי ואמר ה"ז כמין רבית ואינה רבית כו' אפי' כן לא אשגח ר' אמי אמר בייתא עם דיירא דאיר (פי' ואם היה חייב לו מעות וכתב לו ביתו במכר מותר ללוקח לדור בו דניחא ליה למוכר כדי שלא יחרב ביתו וכעין זה בבלי ב"ק כ"א א' "ביתא מיתבא יתיב" ועי"ש ל' ב' "ר' אמי אמר וכי מה עשה לו ומה חסרו ומה הזיקו").

הלכה ג

המבטל ספינת חבירו וחנות חבירו מהו. — באו"ז ב"מ סימן של"ט נוסף כאן "א"ל פטור" וכ"ה בהג"מ פ"ז משלוחין.

המוליך פירות ממקום הזול כו'. — יש להחליף הגירסא וכצ"ל: המוליך חבילה ממקום למקום א"ל תנה לי ואני נותן לך כדרך שאתה נותנן למקום פלוני אם באחריות הנותן מותר אם באחריות הלוקח אסור המוליך פירות ממקום הזול למקום היוקר מצאו חבירו ואמר לו תנם לי ואני אעלה פירות שיש לי באותו מקום אם יש לו פירות באותו מקום מותר ואם לאו אסור אבל חמרין המקבלין כו' כשער הזול ואין חוששין ר' יודה כו'.

והא מתיבין חונה שליח שנאנס כו'. — צ"ל: מתיבין לרב חונה שליח שנאנס פטור על האונסין וחמר שנאנס חייב על האונסין לא פעמים כו' (פי' בתמיה).

הלכה ד

מ"ד מפני שהשדה מצויה להתברך מפרין על חנות וספינה כו'. — צ"ל: מ"ד מפני שהשדה מצויה להתברך אין מפרין על חנות וספינה מ"ד נעשה כמשכיר לו שדה ביוקר מפרין על חנות וספינה אריב"א בפירוש פליגין ריי"א אין מפרין על חנות וספינה רל"א מפרין מתניתא מסייעא לר' יוחנן ופליגא על ר"ל אין מפרין כו'.

הלכה ה

תמן את מר נושא שכר חייב על האונסין אסור כו'. — צ"ל: הכא את מר נושא שכר חייב על האונסין אסור (פי' דהכא במקבל צאן ברזל הרי הוא מקבל עליו אחריות אונסין והוא שוכר ממנו בסלע מכל או"א ואסור ודין שוכר כנושא שכר) ותמן את מר נושא שכר חייב על האונסין מותר (פי' לעיל ה"ה דחמרין מותרין להעמיד לבה"ב במקום היוקר כשער הזול מפני שהן כשלוחים אע"פ שהאחריות על החמרים).

גוי שלוה מישראל וביקש להחזירם לו א"ל ישראל אחר חנם לי ואני מעלה לו רבית מותר. — צ"ל: ואני מעלה לך רבית כדרך שאתה נותן לו מותר כו' והוא שהעמידו כו' (פי' אבל לא העמידו אלא שהגוי שאל מהמלוה והרשהו להלוות לישראל אחר על אחריותו מותר).

ישראל שלוה מגוי וגוי מישראל ונתגייר בין שזקפן עד שלא נתגייר בין משנתגייר גובה הקרן ולא הרבית אבל כו'. — צ"ל: גובה הקרן ולא הרבית דברי ר"מ ר' יוסי אומר ישראל שלוה מגוי ונתגייר בין שזקפן עד שלא נתגייר בין משנתגייר גובה הקרן ולא הרבית (ונשמט מן "הרבית" עד "הרבית") אבל גוי שלוה מישראל כו' (וע' תוספתא פ"ה) שאת מבריחו מן הריבית (פי' שמה שיתגייר תציל אותו מלשלם ריבית).

הלכה ו

ותימה אנא איך רבנן פליגי בין פוסק לפירות כו'. — צ"ל: איך רבנן פליגי אם פוסק על המעות מותר (פי' מפני שהוא יכול לקנות מן הסירקי כמה שירצה) אם פוסק על המלוה אסור א"ר ירמיה במלוה איתפלגון אבל בפיסוק (פי' על המעות) כל עמא מודו שמותר א"ר יוסי בפיסוק איתפלגון אבל במלוה (פי' שפוסק על המלוה) כל עמא מודי שאסור ותני כן היה חייב לו מעות ובא ליטול ממנו בגורן וא"ל עשם עלי כשער שבשוק ואני אעלה לך כל י"ב חדש אסור דלא כאיסרו הבא לידו (כל זה איתא למטה ואינו שייך שם כל עיקר ומקומו כאן) דבי ר' ינאי אמרי פוסקין על השחת כו'.

ונסב מיניה בשעה זלילה דכל שתא כו'. — צ"ל: בשעה זלילה בכל שתא (פי' שנתן מעות לקפילא בשעת הזול ובאותו שער קיבל ממנו כל השנה) ולא מודי לרב (פי' שהרי בקפילא מחוסרין כמה מעשים).

נפק קבעה במתניתא ותני כן כו'. — צ"ל: נפק וקבעה במתניתא. אמר רב (ומה שבינתיים שייך למעלה כ"ש שם) מודי ר' חייה חביבי דאין יהבין ליה אגרי מן כבר וקנה מן כבר (פי' שאם מוכר להן הפשתים מעכשיו ומעכשיו הוא קובע המקח קצוב אע"פ שהוא ביוקר) שרי (פי' אף שהחמרים מקבלין את הפשתן לאחר זמן ומשלמין מעות לאחר זמן) אגרא מן כבר וקנה בתר כן (פי' שקבע מקח קצוב מעתה ביוקר ולאחר זמן כשיתן מעות אז יקנה הפשתן) שרי קנה מכבר ואגרא בתר כן (פי' שמקנה להן הפשתן מעכשיו ע"פ השער שיהיה בשעת מתן מעות) אסור (פי' שמא יעלה השער ונמצא משלם יותר מפני שהמתין על המעות).

בר נש דיהיב לחבריה מהו דינרין כו'. — צ"ל: בר נש דיהיב לחבריה מאה דינרין כגון אילין דיהבין עיבידתא לאילין דמפרשין (פי' יורדי הים) מתרתין קסוסטבן (פי' לוגין) ואזלין משלשה קסוסטבן אין כו' (וע' בבלי ע"ג א'). ואולי צ"ל: לאילין דמפרשין ואזלין מתרתין קסוסטבן ונסבן מתלתא קסוסטבן.

פרק ו

הלכה א

היך אתון עבדין מן חמש רבן כו'. — צ"ל: מן חמשה רביין (פי' נערים ועניינו שה' פועלים עושין מלאכה כזאת) ואשכחון עבדין מן עשרה רביין (פי' והרי הטעו האומנין לבה"ב) למלאכה (פי' וה"נ יש למצוא טעות במלאכה) היך אתון עבדין מן עשרה יומין (פי' שאמרו לו הפועלים שהמלאכה מרובה ויש לעבוד בה עשרה ימים ולכן שילם להם בה"ב יותר מכדי שווייה) כו' הטען בה"ב מהו (פי' באיזה אופן משכחת לה שבה"ב הטעה את הפועלים) כו' מעשרה רביין ואשכחון עבדין מחמשה רביין כו' (ובנימוקי יוסף פירש לפי גירסתנו "שרובן עושין מכך וכך דינרין" וזה דוחק).

אמר לון רב פוק והב לון כו'. — צ"ל: אמר ליה לרב פוק והב לון אגרן משלם ואמור להון כו' אלא אנא חייה מוותרית לכון (פי' שמן הדין אינו חייב ליתן להן שכרן משלם) בד"א כו' (וע' בבלי ע"ו ב').

שניים אני נותן לך נוטל מזה ונותן לזה כו'. — צ"ל: שניים אני נותן לך הלך ושכר ממקום אחר בא ונוטל מזה ונותן לזה.

הלכה ב

השוכר את האומנין כו'. רב אמר כו'. — נ"ל שיש למחוק פיסקא זו ורב אמר דבריו על הברייתא דלעיל סוף ה"א דאם מצויין פועלים יכול הפועל לחזור בו באמצע היום ואין לבה"ב עליו אלא תרעומת.

עבד עברי היא מתניתא. — צ"ל: כעבד עברי היא מתניתא (פי' דהפועל יכול לחזור בו דלא גרע מעבד עברי שמכר עצמו לשש שיכול לחזור בו עד שלא השלים שש כדתנן בקידושין פ"א מ"ב דע"ע קונה את עצמו בגירעון כסף ואינו צריך להפסיד כלום ועוד הוא משתכר לפעמים כגון שהוזל אבל האדון אינו יכול לחזור בו ואם מעצמו הוציאו לחרות אין העבד חייב להשיב לו כלום בעד השנים שאינו עובד, וע' מה שפירש הפ"מ בזה וטובה היתה לו השתיקה ולומר "לא עמדתי פה על כוונת הירושלמי" והרבה יש לו כיוצא בו).

הלכה ג

לדין בעית אייתי ליה קומין. — פי' כמו "קמן", ומוסב על המשכיר שיאמר כן לשוכר ואינו חייב להעמיד לו חמור אחר, ודלא כפ"מ.

ר' הונא אמר חייב ליטפל בו באותו מקום. — פי' באומר חמור זה ומת ויש בנבילה כדי ליקח חמור קטן חייב המשכיר ליטפל בזה וכמו שמפרש והולך.

א"ר זירא אם יש בטפילה כדי לשכור כו'. — צ"ל: אם יש בנבילה כדי לשכור לו גיידור קטן חייב להעמיד לו חמור אחר ואם לאו אינו חייב להעמיד כו' ליקח גיידור קטן חייב להעמיד לו חמור אחר ואם לאו אינו חייב להעמיד לו חמור אחר (וע' בבלי ע"ט א').

הלכה ד

שיירה שנפל עליה גיים מחשבין לפי ממון כו'. — פירש באו"ז ב"מ סימן רס"ד שעמד עליה גייס וטרפה מה שנשתייר להם כגון שהיו שותפין מחלקין לפי ממון כו', ואין זה מחוור אלא שנתפשרו עם הגייס בממון שלא יטרפם מחלקין מה שנתנו לגייס לפי ממון וכ"ה בבבלי ב"ק קט"ז ב'.

הלכה ה

[השלמות: **הדא אנטיכריסיס רבית הוא**. כתב בדד"ו ח"ב פ"ד שעניינו בלשון רומי פירות שדה הממושכנת למלוה שנוטל המלוה בשכר מעותיו.]

הלכה ו

תני ר' נחמיה קדר כו'. — צ"ל: תני ר' יהודה אומר שומר חנם ישבע ש"ש ישלם (כ"ה בבבלי פ"ב ב') קדר מסר קדרוי כו' (וע' פ"מ ומראה הפנים שכנראה נעלם ממנו סדר הדורות).

פרק ז

הלכה א

בני טבריא שעלו לשכר בית מעון כו'. — צ"ל: בני טבריא שעלו לשכר בבית מעון (פי' טבריא היא בעמק ובית מעון - בהר ע' סוטה פ"א ה"ח) כו' אבל מי שעולה מטבריא לשכור פועלין בבית מעון יכיל מימר לון כו' (וכעין זה בב"י ח"מ סימן של"א סעיף ה', אבל בריב"ש סימן תע"ה העתיק בני בית מעון משכימים ומעריבים בני מעון שבאו לשכור מטבריא נשכרין כבני טבריא אבל אדם מטבריא כו' ולפ"ז הוכרח לפרש בהפך ע"ש והיא גירסא חסירה ומשובשת ודברי הריב"ש מובאים בב"י שם סימן של"ב).

תניי ב"ד הוא שתהא השלמה של פועלין כו'. — צ"ל: שתהא השכמה של בעה"ב והערבה של פועלין ומ"ט תשת כו' יצא אדם לפעלו ערב שבת בין השכמה כו'.

הלכה ב

היה עושה בידיו אבל לא ברגליו א"ר לא כתיב כו'. — צ"ל: היה עושה בידיו אבל לא ברגליו תני בידיו אוגד או ברגליו מסמיך אפי' על כתיפו טוען כו' ורגליו וגופו דייש מה דייש מיוחד שעושה בידיו ורגליו וגופו אף כל דבר שהוא עושה בידיו ורגליו וגופו יצא עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בגופו דייש מה דייש מיוחד כו' היין משיקפה ושמן משירד לעוקה (כ"ה במעשרות פ"ב ה"ו וע' תוספתא ב"מ פ"ח).

הלכה ד

אוכל פועל יותר על שכרו ואית דמרין ר' יוחנן כו'. — צ"ל: אוכל פועל יותר על שכרו תני ר' חייא אוכל פועל אשכול ראשון אית תניי תני אשכול אחרון ר' יוחנן בשם ר' ינאי כו' (ע' מעשרות פ"ב ה"ז).

הלכה ה

כל שכיוצא בו בא לזיקת המעשרות כו'. — צ"ל: כל שכיוצא בו לא בא לזיקת המעשרות (פי' שעדיין לא נגמר מלאכתו למעשר וכעין זה בתוספתא פ"ח כל שאינו כיוצא בו בא לעונת המעשרות) ואיסור אחר גרם לו (פי' כגון ששכרן לעשות בנטע רבעי) כו' קצץ עמו (פי' בה"ב עם הפועל שלא יאכל) ה"ז אינו אוכל וכל שכיוצא בו בא לזיקת המעשרות

שכרו סתם אינו אוכל קצץ עמו (פי' שהפועל קצץ עם בה"ב שיאכל) ה"ז אוכל (פי' ומעשר משל בה"ב).

הלכה ז

ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות ועונה ה"ז מקודשת שאם מתי כו'. —צ"ל: ה"ז מקודשת ותנאו קיים שאם מתי לא תהא כו' בן תימא אומר כל דבר שאיפשר (פי' בלשון ירושלמי כמו "אי אפשר", ע' מ"ש בחגיגה פ"ג ה"א, עמ' 324) כו'.

[השלמות: **וכפר עותני כו'**. — בבלי גיטין ע"ו א' ותוספתא גיטין פ"ג, ואין שייכות למאמר זה כאן אלא שנשתרבב מתוספתא שם ע"ש.]

פרק ח

הלכה א

א"ר אילא ממשמע שנאמר שלם כו'. — יש להפך הגירסא וכצ"ל: ממשמע שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם אין אנו יודעין אם בעליו עמו לא ישלם ומת"ל אם בעליו עמו לא ישלם אלא מכיון ששאל הפרה ושאל בעלה עמה אע"פ שהבעלין חורשין במקום אחר ומתה פטור אבל שאל את הפרה ואח"כ שאל את בעלה או שכרן ומתה חייב א"ר לא ממשמע כו' ומת"ל בעליו אין עמו שלם ישלם אלא מכיון ששאל פרה ולא שאל בעליה עמה אע"פ שהבעלים חורשין על גבה ומתה חייב.

הלכה ב

וזו ע"י ששוכרה אצלו לא לנה כשאולה היא כו'. — צ"ל: וזו ע"י ששכורה אצלו לא לנה כשכורה היא אצלו והוא פטור ואית מרין אין דרך הפרות ללון על בעליהן וזו כשאולה היא אצלו והוא חייב (כן הגיה בשמ"ק בשם הרשב"א ומובא במראה הפנים וכן עיקר, ודלא כפ"מ).

הלכה ג

השאילני פרתך לאחד עשרה ימים א"ל סבה מן כבר כו'. — צ"ל: השאילני פרתך לאחר עשרה ימים והישאל לי חמשה ימים מן כבר (פי' מעתה) מתה משיעבוד האחרונים מתה (פי' שאז לא היו הבעלים שאולים אצלו וחייב) השאילני פרתך ואני נשאל לך (פי' בשכר שאילת הפרה ודינו כשוכר ופטור מאונסין).

הלכה ה
ר' יוחנן בעי הרטיבו מה הן. — צ"ל: ר"י בעי התעבו מה הן (פי' שהעצים גדלו ונתעבו אם יש חלק לבעל הקרקע בעצים כמו שיש לו חלק בזתים או שאין לו חלק בעצים כיון שמכר לו לעצים).

הלכה ו
א"ר יוסי בד"א באילין שהן עושין בעפר שחור כו'. — בתוספתא פ"ח הנוסח "ר' נחמיה" אבל לנוסח הירושלמי יש ראיה מתוספתא רפ"ו ובבלי ע"ד א'.

הלכה ח
רב אמר דינא דגר כו'. — צ"ל: רב אמר אנא יהיבנא למשכיר (וכן בבבלי ק"ב ב') א"ר לא לית פשטא דא (פי' דברי רב) על שיטת בן ננס כו'.

פרק ט

הלכה א
הכייר והבלן. — צ"ל: הבייר והבלן (וכ"ה לעיל פ"ח ה"ג ותוספתא פ"ט).

הלכה ד
והוא שיהא בית מכנס שלה מלמעלה. — פי' שיכניס ידה של הרחת בתוך הכרי ובית קיבולה יהיה למעלה מן הכרי ובאופן זה הכרי צ"ל יותר מאילו היה מעמיד את בית מכנסה למטה בתוך הכרי.

הלכה ה
והוא שזורעה דו יכיל מימר כו'. —צ"ל: והוא שזורעה אבל לא זרעה לא בדא דו יכיל למימר כו' שהיו שדות אחרות ונשדפו דו יכיל מימר כו' רשיעייא. היו לו (פי' למחכיר) שם שדות אחרות כו'.

הלכה ז
ותייא כר' לא. — פי' למטה ה"ט שקשה לקרקע לזרוע בה חטין אחר חטין או שעורין אחר שעורין לכן חטים לא יזרענה שעורין שמא זרעה בה"ב אשתקד וכשיודע הא שתא שוב שעורין יקלקל שדהו (ודלא כביאורו המפולפל של הפ"מ).

הלכה ח
ניחא חטין לא יזרענה פשתן כו'. —חסר כאן וכצ"ל: תני המקבל שדה מחבירו לזורעה חטין לא יזרענה פשתן פשתן לא יזרענה חטין שעורין לא יזרענה פשתן פשתן לא יזרענה שעורין ניחא חטין לא יזרענה פשתן שעורין לא יזרענה פשתן פשתן לא יזרענה חטין

פשתן לא יזרענה שעורין? פשתן לוקה הארץ שש שנים ותימר כן כו' פשתן אחר פשתן ולא חטין אחר חטין או שעורין אחר שעורין (פי' ולכך אסור לשנות מפשתן לחטין ושעורין שמא כבר זרע בה"ב חטין או שעורין בשנה שלפניה).

פירש ר' מנחם אחי ר' גוריון קומי ר' לא מוטב כו'. —פי' "ר' לא" הוא שם אמורא מקוצר מר' אילא כנודע וכ"ה בפ"מ, והסה"ד בערך מנחם אחי ר' גוריון שגה בזה שכתב "ר' מנחם בן אחוה דר' גוריון קומי רבי ירושלמי פ' המקבל".

הלכה י

שמואל אמר למחר עובר עליו משום ביומו תתן שכרו (פי' אבל משום לא תלין אינו עובר אלא עד בוקר ראשון בלבד וכ"ה בבבלי ק"י ב') ר' דוסא אומר יום אחד הוא דתימר עובר עליו כל שמות הללו (פי' אבל למחר אינו עובר אפי' משום ביומו תתן שכרו).

תיפתר בשכיר שעות יום ולילה שיכול לגבות כל היום כו'. — צ"ל: תיפתר (פי' בסה"מ שבירושלמי הנוסח "שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה" והוא ט"ס וצ"ל כמו בבבלי "גובה כל הלילה וכל היום", וא"א לומר דכאן מיירי בשכיר שעות ביום בלבד שזה גובה רק כל היום וכן אין לומר בשכיר שעות בלילה בלבד שרק כל הלילה הוא גובה) בשכיר שעות יום ולילה (פי' ששכרו לעבוד איזה שעות ביום ואיזה שעות בלילה) שיכול לגבות כל הלילה וכל היום ותני כן כו'.

הלכה יא

תני יכול המחהו אצל חנווני כו'. —צ"ל: תני המחהו אצל חנווני או אצל שולחני אינו עובר עליו אבל עוברין הן עליו אימתי בזמן שלא התנה (פי' שחנווני או שולחני לא התנה עם הפועל שלוקח את שכרו עליו ע"מ שלא יעבור עליו) אבל התנה עמו אף הן אינן עוברין עליו השכיר בזמנו נשבע ונוטל (כ"ה בתוספתא פ"י) כו' אם אמר לו אתן ולמחר אמר לו נתתי ה"ז נאמן (פי' ואינו מועיל מה שתבעו בזמנו) ריב"ח אמר ואפי' אמר לו אתן ולמחר אמר לו נתתי אינו נאמן (וע' ירושלמי שבועות רפ"ז דנסתפקו מי אמר הדין "אם אמר לו אתן ולמחר אמר לו נתתי נאמן" ריש לקיש או ר' יוסי ב"ח וכאן להגהתי מפורש שר"ל אמר בזה דאינו נאמן ומשמע מכאן דמסדר הבבות אין זה אותו מסדר שאר הירושלמי ויש לנו עוד הוכחות אחרות שכן הוא).

הלכה יג

החובל זוג של ספרין כו' חבל אחד מהן אינו עובר על אחד מה ן. — צ"ל: אינו עובר אלא על אחד מהן.

פרק י

הלכה א

ת"ת מאה טבל כו'. — לא נתברר לי איזו שייכות יש לענין זה כאן, וע' פ"מ שתלה זה בשערה.

כדי להפריש תרומה ותרומת מעשר כו'. — צ"ל: כדי להפריש תרומת מעשר מהטבל (וע' הביאור בדמאי פ"ז ה"ח, עמ' 42).

איליין תקועייא (פי' יסודות החומה, ומה דאיתא לפנינו למטה "אילין יסודייא" פירוש היה שנכתב מן הצד על "תקועייא" והכניסוהו הסופרים בפנים שלא במקומו ויש הרבה כיוצא בזה כ"ש בפיאה פ"ז ה"ב. והענין כאן הוא בשני שותפים א' יש לו בית והשני עלייה ונפלו ושניהם רוצים לחזור ולבנות ואילו לא היה אלא בית בלבד היה יכול להתחיל ולבנות על הארץ בלי יסודות אבל מאחר שעוד צריך לבנות עליו עלייה צריך לעשות יסוד בעומק הקרקע ועל מי לעשות יסוד זה) ר"ז אמר ארעייא (פי' התחתון שהוא בעל הבית צריך לעשות את היסוד שעליו ביתו עומד) זקיק את מטעיניי (פי' שבעל הבית חייב לטעון עליו את העלייה ואם לא יעשה יסוד אז משא העלייה יעמיק את הבית בתוך הקרקע והיסוד מועיל לבעל הבית ולא לבעל העלייה) ר' לא אמר עילאי (פי' בעל העלייה צריך לעשות את היסוד שבלא עלייתו לא היה בעל הבית צריך ליסוד, כן פירש הפ"מ).

בנאי אמרין תרייהון אילין יסודייא כו'. — צ"ל: בנאי אמרין תריהון ודא מסייעא למאי דאמרין בנאי היתה חצירו למעלה מחצר חבירו לא יאמר לו הריני מייסד כו' דרייא דבישן (פי' עיר בית שאן שקרקעה חול ועפר תיחוח דלא יכיל עילייא בני עד דבני ארעייא (פי' אבל במקום קרקע קשה אין העליון צריך לסייעו ביסוד שלמטה, ולא תסייע מכאן לבנאי והא דתני "היתה ע"ג שיחין כו' אינו נזקק לו כלום" היינו שאין בזה היזק ראייה ובבבלי ב"ב ו' ב' מובא לשון הברייתא ואם היתה חצירו למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו וע"ש).

הלכה ג

היתה חורבתו סמוכה לחורבת חבירו כו'. — צ"ל: היתה חורבתו סמוכה לגינתו של חבירו עמד הלה וגדרה (פי' שבעל הגינה גדר משלש רוחות את גינתו וכותל של חורבה היתה ברוח רביעית) ה"ז מחשב יציאותיו כו' (פי' שבעל הגינה משלם לבעל החורבה בעד מחציתו של כותל הגודר את הגינה וכעין זה בתוספתא פי"א) הדא אמרה כו' (פי' מזה שבעל הגינה צריך לשלם בעד הכותל לבעל החורבה).

הלכה ד

שמענו שאין כופין כו'. — צ"ל: שמענו שבעל הגינה יורד וזורע למטה שמענו שכופין (פי' בתמיה וכי שמענו שכופין לבעל בית הבד לעשות לבדו כיפין, וכעין זה בכתובות פי"א ה"ז "שמענו שהוא מוציא שמענו שכופין").

הלכה ה

מסרה הסתת לסבל והוזק כו'. — צ"ל: מסרה הגמל לסתת והוזק בין בסיתות (וכ"ה בתוספתא פי"א).